

Булавинець Олександр Васильович
*кандидат економічних наук,
докторант кафедри фінансів імені С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-481-1-27>

ОСНОВНІ ПОСТУЛАТИ І ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФЕРТІВ В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ

Соціальні трансфери відіграють важливу роль у підтримці населення, забезпечуючи соціальну справедливість, зменшуючи рівень бідності та нерівності. Вони виконують низку важливих функцій, які трансформуються фінансовою підтримкою малозабезпечених громадян, стимулюванням соціальної рівності (сприяють зменшенню розриву між бідними та багатими верствами населення), підтримкою економічної діяльності, сприянням інвестиційно-інноваційної активності, забезпеченням зростання цінності людської праці, а також подоланням стигматизації та дискримінації у суспільстві.

Однак ефективність соціальних трансфертів залежить від їхньої адресності та прозорості. Надмірна соціальна підтримка без стимулювання економічної та інвестиційної активності може створити ризик «соціальної залежності». Тому важливо поєднувати соціальні трансфери з програмами працевлаштування та розвитку бізнесу. Відзначимо, що існує дуже мало аргументів, які б виправдовували занепокоєння щодо негативного впливу соціальних трансфертів на економічний розвиток, водночас, соціальні трансфери, за умови, що вони зважено розроблені та ефективно впроваджені, здатні зміцнити деякі результати діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва, які потребують підтримки в Україні в

сучасних умовах, а у випадку результативного старту (відновлення) бізнесу – сприятимуть зростанню економіки держави й регіонів.

Проблематичним є той аспект, що низка найбідніших домогосподарств можуть опинитися в «пастці» бідності: замкненість в циклі низького доходу та обмеженість можливостей. Наприклад, не маючи достатніх активів для використання в якості застави, бідні домогосподарства – суб'єкти малого підприємництва, не можуть отримати доступ до фінансових ресурсів (в т.ч. кредитів) і, отже, не матимуть змоги робити інвестиції, які могли б сприяти підвищенню рівня їхньої прибутковості. Соціальні трансферти можуть відіграти важливу роль у подоланні цих обмежень, виводячи бідні домогосподарства з таких пасток на шлях стабілізації та зростання.

Серед основних постулатів соціальних трансфертів доцільно звернути та такі:

1. Наскільки соціальні трансферти здатні зняти кредитні обмеження. Коли регулярні та надійні фінансові платежі можуть пом'якшити кредитні обмеження, спрощуючи доступ до банківських позик без необхідності застави, а в поєднанні з іншими фінансовими інструментами можуть надати ресурси найбіднішим домогосподарствам;

2. Якою мірою соціальні трансферти забезпечують більшу визначеність і безпеку. Бідні домогосподарства приймають ряд стратегій, щоб захистити своє споживання та активи від ризиків і потрясінь. Ненадійні та нестабільні джерела фінансування обмежують інвестиційний потенціал бідних домогосподарств, та призводять до нерационального використання ресурсів. Соціальні трансферти можуть покращити безпеку домогосподарств, особливо якщо включати елементи страхування, що призводить до більш ефективного використання ресурсів.

3. Ступінь, до якої соціальні трансферти сприяють покращенню розподілу та динаміці ресурсів домогосподарств. Рішення щодо розподілу часу та ресурсів у домогосподарстві відображають нерівний вплив на комунікації щодо перспективних інвестиційних

проектів, що призводить до неефективності, яка може перешкодити оптимальному зростанню інвестицій та доходу [1].

Щодо пріоритетних напрямків та наслідків соціальних трансфертів для стимулювання розвитку економіки за рахунок активізації інвестиційних процесів та підвищення рівня зайнятості, відзначимо наступні:

1. Соціальні трансферти можуть сприяти інвестиціям домогосподарств через підвищення рівня їхніх доходів та забезпечення доступу до кредитних інструментів. Проте, щоб максимізувати вплив на інвестиції, соціальні трансферти мають бути регулярними та надійними, а домогосподарства-бенефіціари мають мати чітку та достовірну інформацію про розмір, час та графік виплат.

2. Важливий є обсяг трансферу, що трансформується парадоксальним явищем: трансферти низького рівня мають менший вплив на здатність суб'єктів господарювання вийти з бідності. З огляду на це, рівень трансфертів необхідно встановлювати з належною увагою до спроможності суб'єктів бізнесу брати участь у інвестиціях і виходити з бідності. Тим не менш, у соціальних трансфертах, які залежать від пропозиції робочої сили, встановлення рівня трансфертів нижче ринкової заробітної плати забезпечує самостійний вибір і мінімізує несприятливі стимули до праці.

3. Важливо, щоб бенефіціари могли продовжувати оплачувану роботу, не втрачаючи фінансування, щоб уникнути негативного впливу на пропозицію робочої сили.

4. Соціальні трансферти мають бути розроблені таким чином, щоб сприяти перерозподілу виробничих ресурсів домогосподарств.

5. Розробка соціальних трансфертів може включати додаткові заходи з накопичення активів. З точки зору активів людського капіталу, соціальні трансферти будуть найбільш ефективними для сприяння їхньому накопиченню у поєднанні з програмами, які забезпечують доступність базових послуг, особливо охорони здоров'я та освіти, у відповідній кількості та якості. Що стосується виробничих активів, деякі підходи поєднують трансферти і втручання в людський капітал з мікрокредитами та навчанням

навичкам. Такі додаткові програми допоможуть максимізувати переваги соціальних трансфертів [2, с. 425].

Політика сприяння економічному зростанню, швидше за все, буде більш ефективною для зменшення бідності, якщо її доповнювати політикою, яка розширює можливості для тих, хто має найменші переваги. Соціальні трансферти та, загалом, соціальний захист можуть допомогти забезпечити те, щоб зростання створювало можливості за всіма пріоритетними напрямками. Натомість головне призначення інструментів фінансового регулювання, в т.ч. бюджетних соціальних трансфертів полягає у тому, щоб спонукати їх одержувача до певних дій, стимулювати його до перерозподілу власних фінансових ресурсів на користь певного виду чи напрямку діяльності, що є предметом регулювання [3, с. 16].

Таким чином, соціальні трансферти є одним із ключових інструментів боротьби з бідністю. Вони спрямовані не лише на фінансову підтримку, а й на створення умов для працевлаштування та професійного розвитку. Основними видами соціальних трансфертів для стимулювання зайнятості є такі: допомога по безробіттю (поєднується з програмами перепідготовки та навчання), субсидії для роботодавців, гранти на розвиток власної справи, програми перекваліфікації та навчання, тимчасові громадські та суспільно-корисні роботи тощо. Однак в зазначеному контексті важливо забезпечити прозорість розподілу коштів, щоб трансферти дійсно стимулювали зайнятість, а не лише підтримували безробітних. Водночас, з перспективної точки зору, доцільним вбачаємо симбіоз виплат з програмами активного працевлаштування та підприємництва з урахуванням сучасних інформаційних технологій.

Література:

1. Armando B. Social Transfers and Growth: A Review. *SSRN Electronic Journal*. 2008. URL: https://www.researchgate.net/publication/228280486_Social_Transfers_and_Growth_A_Review

2. Mesfin H., Cecchi F. Cash Transfers and Social Capital: Evidence from a Randomized Controlled Trial in Malawi. *Journal of African Economies*. 2024. Vol. 33. Issue 4. P. 411–434.

3. Горин В.П., Булавинець В.М. Теоретичні засади бюджетних трансфертів як інструмента фінансового регулювання суспільного добробуту. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 5/1. С. 11–17.